

Андрій СОВА

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ СОКОЛІВ У VI ВСЕСОКІЛЬСЬКОМУ ЗЛЕТІ У ПРАЗІ 1912 РОКУ

У статті, на прикладі VI Всесокольського злету у Празі 1912 р., розглядається питання участі делегації українського товариства “Сокол” із Галичини під керівництвом Івана Боберського в пописі міжнародного рівня у Празі. Досліджено особливості організації та проведення злету. З’ясовано значення злету в розвитку українського сокольського руху, що став символом національного єднання, демонстрації політичної згуртованості й сили українського народу.

Ключові слова: Іван Боберський, українське товариство “Сокол”, сокольський рух, VI Всесокольський злет у Празі.

Важливим чинником розвитку українського сокольського руху¹ і свідченням його виходу на новий, якісно вищий рівень організаційної роботи стали Краєві здвиги. Ідея їх проведення корінилася в практиці організації Всесокольських злетів у Празі, які були започатковані 1882 р. з нагоди 20-річчя заснування чеського сокольського руху. Упродовж кінця XIX – першої половини XX ст. всього відбулося одинадцять всесокольських злетів у Празі: I у 1882 р., II – 1891 р., III – 1895 р., IV – 1901 р., V – 1907 р., VI – 1912 р., VII – 1920 р., VIII – 1926 р., IX – 1932 р., X – 1938 р., XI – 1948 р.²

У Галичині на початку XX ст. українцями був апробований власний досвід проведення подібних заходів. Починаючи з 1902 р., краєві “Січові свята” органі-

---

¹ “Сокол” – українська пожежно-руханково-спортивна організація, що діяла в Галичині впродовж 1880–1930-х рр. Перші українські товариства з такою назвою з’явилися з ініціативи Василя Нагірного у 80 – початку 90-х рр. XIX ст. у с. Рудно біля Львова, с. Денисові біля Тернополя, с. Купчинці Тернопільського повіту, с. Настасів Тернопільського повіту, с. Гарбузові Золочівського повіту, с. Чехи Бродівського повіту та ін. Цілеспрямованим організаційним поширенням українського сокольського руху серед українців у Галичині слід вважати установчі загальні збори гімнастичного товариства “Сокол”, що відбулися 11 лютого 1894 р. у Львові. Докладніше див.: *Боберський І.* Сокольський рух в австрійській Україні (Про роботу “Сокола-Батька”) / *І. Боберський* // Памяткова книжка Союза Визволення України і календарь на 1917 рік з 103 ілюстраціями. – Відень: Накладом Союза Визволення України, 1917. – С. 217; *Його ж.* Сокольський рух в австрійській Україні (Про роботу “Сокола-Батька”) / *І. Боберський* // 3 Великого Часу. Український альманах з 98 ілюстраціями. – Київ; Львів; Відень, 1921. – С. 217; *Нагірний В.* З моїх споминів / *В. Нагірний*. – Львів, 1935. – 70 с.; Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 1.

² *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / *С. Наріжний*. – Прага, 1942. – Част. 1. – С. 273; XII. všesokolský slet. – Praha: Česká obec sokolská, 1995. – P. 24–25.

зовувало українське пожарничо-руханкове товариство “Січ”. І “Січове свято” відбулося 1902 р. в Коломиї, II – 1903 р. в Коломиї, III – 1904 р. у Станіславі (тепер м. Івано-Франківськ), IV – 1909 р. в Коломиї, V – 1911 р. у Станіславі, VI – 1912 р. у Снятині³. Українські соколи, у свою чергу, до Першої світової війни провели у Львові два таких масові грандіозні заходи: I та II Краєві здвиги (1911 р., 1914 р.). Другий, з огляду на 100-річчя від народження Тараса Шевченка, отримав назву “Великий пропам’ятний Шевченківський здвиг” і був організований спільно з іншими руханковими, спортовими та напіввійськовими організаціями українців – “Січ”, “Пласт”, спортовим товариством студентів вищих шкіл Львова “Україна”, “Українськими січовими стрільцями”.

На I Краєвому здвигу 1911 р. (9–10 вересня) загалом у поході взяло участь 7896 осіб, на II Краєвому здвигу (27–29 червня) понад 12 тисяч українців. На I Краєвому здвигу були представники від: чеських соколів (заступник голови Франц Машек, голова технічної секції Богумил Гавель); українців українських земель у складі Російської імперії; українців Південної Америки, зокрема з Бразилії; українського гімнастичного товариства “Січ” у Чернівцях; українських товариств “Січ” (віденської і грецької)⁴. На II Краєвому здвигу 1914 р. були представники від: українців Покуття, Лемківщини, Бойківщини, Гуцульщини, Буковини, Наддніпрянської України, Січового союзу Буковини; “Руського народного союзу Америки” (о. Мирон Данилович); чеських соколів (Франц Машек) та ін. Наступний краєвий здвиг планувався у Львові в 1919 р. з нагоди вступу на київський престол князя Ярослава Мудрого, який “зєдинив українські землі і підніс найбільше славу і силу української держави”⁵.

Значна заслуга в ініціюванні та успішному проведенні I та II Краєвих здвигів належить Іванові Боберському (до нього український “Сокіл” не проводив таких масштабних заходів), який, перебуваючи на посаді голови українського гімнастичного товариства “Сокіл” у Львові (з 1908 р. до 1918 р.⁶, з 1909 р. організація змінила назву на “Сокіл-Батько”), робив усе можливе не лише для розвитку сокілства та об’єднання зі січовими осередками Галичини, а й згуртування, консолідації, через гімнастичний і спортивний, сокілський та січовий рухи, українців Галичини та на інших україн-

³ Докладніше див.: Січові Прикази від Головного Січового Комітету // Січові вісти (Львів). – 1912. – Май. – Чис. 5. – С. 1–2; *Трильовський К.* Перші січові прикази на 6. Загальне Січове Свято / *К. Трильовський, С. Зінкевич* // Січові вісти. – 1912. – Червень. – Чис. 6. – С. 1–3; *Андрухів І. О.* Західноукраїнські молодіжні товариства “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”, “Луг” / *І. О. Андрухів.* – Івано-Франківськ, 1992. – 80 с.; *Його ж.* Українські молодіжні товариства Галичини: 1861–1939 рр. (Короткий історичний нарис) / *І. О. Андрухів.* – Івано-Франківськ, 1995. – 72 с.; *Гуйванюк М. Р.* Січовий рух у Галичині й на Буковині (1900–1914 рр.) / *М. Р. Гуйванюк.* – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 254 с.; *Сова А.* Сфрагістичні пам’ятки січового руху в Галичині першої третини ХХ століття / *А. Сова.* – Львів: ЛДУФК, 2014. – 72 с. – (Серія 1. Дослідження. Вип. 1) та ін.

⁴ *Сова А.* Історія прапора товариства “Сокіл-Батько” у Львові / *А. Сова* // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 2010. – Т. ССLX: Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Кн. 2. – С. 175–202.

⁵ *Боберський І.* До наших полків в Галичині / *І. Боберський, Л. Цегельський, М. Волошин, Р. Волощук, І. Дигдалевич* // Вісти з Запорожжя. Руханка, Змаг, Пожарництво, Мандрівництво, Пласт, Стрільцтво (Львів). – 1914. – 30 липня. – Чис. 95–96. Подвійне число. – С. 1.

⁶ ЦДІАЛ України. – Ф. 366. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 81.

ських землях загалом. Краєві здвиги українських соколів у Львові були висвітлені на шпальтах українських, чеських, жидівських, російських і польських часописів⁷.

Іван Боберський сприяв поширенню українського сокілства за кордоном, а також підтримував контакти зі сокілськими організаціями інших слов'янських народів. Зокрема, він виступив організатором та очільником участі делегації українських соколів у VI Всесокольському злеті у Празі 1912 р.

В українській історіографії про участь українських соколів у VI Всесокольському злеті у Празі 1912 р. йдеться лише побіжно та принагідно. З огляду на це, у запропонованій статті, на прикладі VI Всесокольського злету у Празі, розглядається питання участі делегації українського товариства “Сокіл” з Галичини під керівництвом Івана Боберського у пописі міжнародного рівня в Празі; досліджено особливості організації та проведення злету; з'ясовано значення злету в розвитку українського сокілського руху, що став символом національного єднання і демонстрації політичної згуртованості та сили українського народу.

Джерельною основою для дослідження слугували документи Центрального державного історичного архіву України у Львові (фонд 312 (“Українське спортивне товариство “Сокіл-Батько”, м. Львів”), фонд 366 (“Боберський Іван (1873–1947), педагог, організатор, українського спортивного руху в Галичині та за кордоном, голова товариства “Сокіл-Батько” у Львові, професор”), фонд 410 (Тисовський Олександр (1886–1968), професор біології, педагог, письменник, засновник “Пласту”, суспільно-політичний діяч), видання українського товариства “Сокіл” “Вісти з Запорожжя”, Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів), спогади Івана Боберського та Степана Гайдучка.

До VI Всесокольського злету у Празі українські соколи готувалися ретельно й задалегідь. Чимало інформації з цього приводу можна почерпнути із протоколів засідань старшини гімнастичного товариства “Сокіл-Батько”, які відбувалися у домівці організації за адресою: м. Львів, вул. Руська, 20. Зокрема, 23 листопада 1911 р. на XXV звичайному засіданні старшини “Сокола-Батька” обговорювалася “Справа поїздки до Праги”. Вирішено відрядити делегацію на злет. Осип Доманик у виступі зазначив про те, що створено окремий комітет із підготовки до злету. До його складу увійшли Михайло Волошин, Осип Доманик та Володимир Гузар. Комітет зобов'язувався розробити маршрут, розіслати відомості про цю подію сокілським осередкам Галичини, звітувати про хід підготовки перед старшиною “Сокола-Батька” тощо⁸. 30 грудня 1911 р. на XXVI звичайному засіданні старшини “Сокола-Батька” про “Справу поїздки до Праги” зазначалося таке: “Тов[ариш] [Сень] Горук вносить, щоби не зачинати жадної агітації за поїздкою, доки не дістанемо офіційного запрошення. Тов[ариш] [Іван] Боберський запевняє, що до нас запрошене не прийде; передтим однак не належить переставати агітувати, бо если нас не запросять, то можливе є, що поїдемо в більшім числі приватно. Внесенє тов[ариша] [Сеня] Горука прийнято”⁹. 16 квітня 1912 р. на IV звичайному засіданні старшини “Сокола-Батька” зазначалося: “Щодо поїздки до Праги, то Старшина, одержавши запрошене від Чехів, рішила вислати 32 людей в одностроях, а більше число людей має постарати ся комітет для поїздки

⁷ Докладніше див.: *Сова А.* Історія прапора товариства “Сокіл-Батько” ... – С. 175–202.

⁸ ЦДАЛ України. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 41. – Арк. 109 зв.–110.

⁹ Там само. – Арк. 114 зв.

до Праги. Наколиб на 2. тижні перед здвигом в Празі не зголосило ся відповідне число людей, Старшина відкликує приїзд а висилає лише делегацію¹⁰.

В українській пресі про підготовку українського сокільства до VI Всесокольського злету у Празі час від часу з'являлися інформаційні повідомлення. Зокрема, У 62–64 числі українського сокільського часопису “Вісти з Запорожа”, яке побачило світ 30 грудня 1911 р., було поміщено інформацію такого змісту: “Сокільський здвиг в Празі всеславянський відбуде ся 29, 30. червня і 1 липня 1912 року. Карта зі Львова до Праги особовиком стоїть 25 К. поспішником 34.50 К.”¹¹. А в січні 1912 р. у цьому ж часописі повідомлялося: “Про поїздку на всеславянський здвиг в Празі, який відбуде ся 29., 30. червня і 1. липня 1912 р. повинні вже тепер думати всі тоті, що хотіли би відбути подорож на сей здвиг до Праги, оглянути прегарне місто, подивити ся на здвиг і на руховиків всіх Словян: Болгар, Сербів, Хорватів, Словінців, Словаків, Поляків, Росиян, Чехів”¹². У “Вістях з Запорожа” старшина товариства “Сокол-Батько” закликала українців взяти якнаймасовішу участь у Всесокольському злеті у Празі: “На Здвиг всіх славянських “Соколів” в Празі 29. червня – 1 липня повинно поїхати як найбільше Українців. Пояснення дає “Сокол” у Львові. Кождий, що їде, дістає виказку на знижену їзду залізницею. Здвиг буде великанський. До свободних вправ стане 12.000 люда”¹³.

Після обговорень та дискусій, на VI Всесокольський злет у Празі сформовано відповідну українську делегацію. Вона була представлена однією чотою галицьких соколів із прапором “Сокола-Батька”. Її очолювали Іван Боберський (голова “Сокола-Батька”), д-р Льонгін Цегельський (перший містоголова (заступник) “Сокола-Батька”), д-р Михайло Волошин (другий містоголова “Сокола-Батька”) та начальник Степан Гайдучок. Крім них, у злеті участь взяли: Микола Буфан, Антін Гапак, Іван Гозияш, Юліан Гозияш, Олександр Гошовський, Володимир Гузар, Омелян Гузар, Осип Доманик, Іван Дудич, Михайло Зазуляк, Францішек Коргонь, Микола Кривецький, Євстах Михалевич, Людомир Огоновський, Олекса Павлюк, Іван Панич, Петро Пньовський, Олекса Пялинський, Мирон Федусевич, Софрон Ференцевич, Іван Чорний (усі зі Львова); Т. Гвоздецький зі с. Нижня Липиця (тепер село Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.), Гринь Чеховський із Надвірної; Юрій Боднар зі Свистільник (тепер с. Світанок Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.); Цельзий Збудовський, Лев Кубринович, Іван Мирон, Стефан Мишкевич, Володимир Янович (усі зі Станославова, тепер – Івано-Франківська); Антін Гарасимів та Богдан Гарасимів зі Стрия; Теофіль Остапюк із Тернополя; Адам Білас і Василь Гута з Трускавця; Василь Чорний зі Щирця¹⁴. Іван Боберський, формуючи делегацію для поїздки в

¹⁰ ЦДІАЛ України. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 41. – Арк. 120.

¹¹ Сокільський здвиг в Празі // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових і пожарних товариств (Львів). – 1911. – 30 грудня. – С. 8.

¹² Про поїздку на всеславянський здвиг в Празі // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств (Львів). – 1912. – 30 січня. – С. 8.

¹³ На Здвиг всіх славянських “Соколів” в Празі // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. – Львів, 1912. – 30 мая. – Чис. 69. Мандрівне число. – С. 7.

¹⁴ [Боберський І.]. Двайцять літ “Сокола-Батька” / І. Боберський // Календар “Вістий з Запорожа” на 1914. І річник. – Львів, 1913. – С. 202; По здвизі в Празі // Вісти з Запорожа (Львів). – 1912. –

Прагу, намагався щоб у ній були представники українських сокольських осередків із різних куточків Галичини.

VI Всесокольський злет у Празі проходив чотири дні – 28, 29, 30 червня та 1 липня 1912 р.¹⁵. Він був проведений із нагоди 50-річчя від заснування чеського сокольського руху. Святування організував Союз Слов'янського Сокольства. На той час до його складу входили такі союзи: чеський (95.300 членів), польський (24.688 членів), хорватський (13.000 членів), словенський (7.916 членів), болгарський (6.000 членів), сербський (3.812 членів). На VI Всесокольський злет прибули також делегації від росіян (700 осіб), англійців, французів, американців та українців. Не приїхали на злет поляки (офіційна версія – через конфлікт російських соколів із польськими, насправді тут йшлося про конфлікт поляків та чехів).

28 червня 1912 р. на урочистій академії з нагоди відкриття VI Всесокольського злету у Празі від українців виголосив вітальне слово голова гімнастичного товариства “Сокіл-Батько” Іван Боберський. Для кращого розуміння, нижче наведено повний текст вітального слова:

Високо Поважані Пані і Панове!

Славне Сокольське Товариство!

Над Дністром і над Дніпром живе український нарід і від Сокольства сего народу приношу привіт Соколам присутних Славян а передовсім славному чеському Сокольству. П'ятьдесят літ росте вже чеська сокілська армія. Она зростає постійно і вносить порядок, рухливість і енергію в суспільстві. Що лише чеський нарід пічне, всюди видно плян, витривалість, енергію а в перших рядах до народної роботи йдуть Соколи. Чеський край є твердинею Славянства а Прага єї серцем. Соколи виступають до бою з фразою. Фраза є ворогом праці, ворогом правдивої сили, ворогом чесноти. Сокілська робота викорінює фразу. Побіда над фразою удала ся чеським Соколам. Так само побідить Сокольство інших Славян фразу зглядом себе самих і фразу зглядом інших славянських націй. Щирість в характері і щирість в роботі се наша ціль. Желая в імени українського народу, щоби чеські Соколи провадили свій нарід дальше від побіди до побіди, щоби чеський союз сокілський кріпшав дальше, більшав і цвив.

Чеське Сокольство і чеський нарід прийняли українських Соколів сердечно і весело. Пересилаємо їм еще раз на тім місци щиру подяку, стискаємо дружню руку і кличемо: Гаразд!¹⁶

Цього ж дня на руханково-спортовій площі у Празі відбулися показові вправи чеського сокольського доросту (виступало із вправами вільноруч 400 дівчат, після них – 1000 хлопців) та учні “російських заведень наукових, що громадно приїхали на сей здвиг”, серед яких було чимало українців¹⁷.

29 червня 1912 р. всі соколи, в тому числі й українська сокілська делегація, вшанувала засновників чеського сокольства Індіріха Фігнера та Мирослава Тирша,

---

31 липня. – С. 1–2; Чи варто було їхати до Праги? // Там само. – С. 3.

¹⁵ По здвизі в Празі // Вісти з Запорожа. – 1912. – 31 липня. – С. 1; Чи варто було їхати до Праги? // Там само. – С. 3.

¹⁶ По здвизі в Празі // Вісти з Запорожа. – 1912. – 31 липня. – С. 2.

¹⁷ Гайдучок С. VI. Олімпіада в Празі / С. Гайдучок // Вісти з Запорожа. – 1912. – 31 липня. – С. 4.

склавши вінки на їхніх могилах. Другий місто голова, (заступник) голови “Сокола-Батька” Михайло Волошин виголосив промову, в якій “висказав поклін тим двом великим мужам, основателям чеського “Сокола””¹⁸. У приватному архіві Степана Гайдучка збереглися світліни з цього дня злету¹⁹. У цей день відбулася наймасштабніша за весь злет показова програма²⁰. Зокрема одночасно виступали із вправами вільноруч 10.496 чеських соколів, після них 5600 чеських сокілок.

30 червня 1912 р. відбувся святковий похід вулицями Праги. У ньому взяло участь 17.712 соколів в одностроях, 159 соколів на конях, було задіяно 314 прапорів, музичний супровід виконували 8 оркестрів²¹. Кожна сокільська делегація несла табличку з написом місцевості або народу, які представляли. На чолі величавого походу крокували 18 соколів, які вступили в чеську організацію 1862 р., за ними – відділи “Союзу Словянського Сокільства”, далі делегації: французька, російська, американська, українська (з Галичини), чеська (з Німеччини), болгарська, хорватська, словенська, сербська, чеська (з Австро-Угорщини). Закінчення колони замикали 159 соколів на конях²². Українські та празькі газети відзначали, що дисципліна й порядок під час святкового походу були взірцеві²³. Після цього відбувся урочистий показ руханкових вправ. 3-поміж інших виступили: 22 французи (вправи на поруччях, дручку (турніку), 20 руховиків з Петербурга (вправи вільноруч), 8 руховичок із США (вправи раменами), американські руховики (вправи вільноруч), 48 французів (вправи на перстнях (кільцях)) та ін. На завершення програми продефілювали перед глядачами 92 руховики на конях (їзда ступом, трухтом, закруги, звороти, перегляд, їзда четами)²⁴.

У Празі збереглася документальна 29-хвилинна хроніка цього часу, на якій зафіксовано українську сокільську делегацію під час святкового походу. Світлина української сокільської делегації з цих урочистостей була розтиражована в чеських та українських часописах²⁵.

Участь у VI Всесокільському злеті у Празі суттєво посприяла налагодженню дружніх відносин з наддніпрянськими українцями. Такі контакти в Галичині підтримувалися здавна, зокрема і старшиною українського “Сокола”. Однак вони помітно інтенсифікувалися у 1911 р. під час проведення I Краєвого сокільського здвигу, збору коштів для викупу землі під “Український город” (руханково-спортову площу “Сокола-Батька”) та підготовки до участі у VI Всесокільському злеті у Празі. У ході спілкування (листування та зустрічі) поставали питання розвитку сокільського руху

¹⁸ По здвизі в Празі... – С. 2.

¹⁹ Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

²⁰ Вправи вільноруч 12 тисяч чеських Соколів на всесловянськiм здвизі в Празі 30. червня 1912 // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств. – Львів, 1912. – 31 жовтня. – Чис. 72–74. Число Богдана Хмельницького. – С. 6.

²¹ По здвизі в Празі... – С. 1; *Гайдучок С. VI. Олімпіяда в Празі...* – С. 4.

²² *Гайдучок С. VI. Олімпіяда в Празі.* – С. 4–5.

²³ Див., наприклад: По здвизі в Празі. – С. 1; *Pražský ilustrovaný kurýr (Praha).* – 1912. – 8 července. – Р. 1 та ін.

²⁴ *Гайдучок С. VI. Олімпіяда в Празі.* – С. 4

²⁵ *Pražský ilustrovaný kurýr.* – 1912. – 8 července. – Р. 1; Чета Сокола-Батька, яка станула до походу на всеславянськiм здвизі в Празі 30. червня 1912. // Вісти з Запорожа (Львів). – 1912. – 31 липня. – С. 1 та ін.

на українських землях у складі Російської імперії і навіть ідеї можливості створення українського “Сокола” на Наддніпрянщині, зокрема в Києві.

Керуючись саме такими настроями і думками, 25 червня 1912 р. до Львова прибув авторитетний український громадський та політичний діяч Микола Міхновський (автор праці “Самостійна Україна” (Львів, 1900 р.)). У супроводі Івана Боберського він оглянув домівку й рухівню “Сокола-Батька” на вул. Руській, 20. Цікавився іншими громадськими інституціями українців Львова й Галичини. Через декілька днів Микола Міхновський разом із делегацією галицьких соколів виїхав до Праги на VI Всесокольський злет (відомо, що їхав із Іваном Боберським в одному купе)²⁶ і поруч з ними був присутній на низці подій (це зафіксовано на багатьох світлинах²⁷), а повертаючись з-за кордону з Ніцци на Наддніпрянщину, знову завітав до Львова. 11 липня 1912 р. старшиною був прийнятим у члени “Сокола-Батька”²⁸. Тоді ж Микола Міхновський через Івана Боберського передав 60 рублів на викуп землі під площу “Сокола-Батька” – “Український Город”²⁹.

На самому ж VI Всесокольському злеті з’ясувалося, що серед російських соколів, які теж прибули до Праги, чимало українців-наддніпрянців – із Києва, Одеси, Харкова, Полтави. Галицькі й наддніпрянські соколи, українські громадсько-політичні діячі у Празі мали чимало зустрічей і спільних імпрез. Особливі стосунки налагодилися з доктором Іваном Луценком та вчителькою Ольгою Набоких з Одеси (у 1914 р. Іван Луценко разом із своєю донькою взяв участь у Шевченківському здвизі у Львові) та соколами-наддніпрянцями Михайлом Єремівим та Григорієм Мазуркевичем з Києва. З ними упродовж 1912–1914 рр. листувалися Іван Боберський та Степан Гайдучок³⁰. До речі, вертаючись із Праги, Михайло Єремів на декілька днів залишився у Львові, де ознайомився з діяльністю української сокольської організації.

Участь в ювілейному VI Всесокольському злеті мала надзвичайно важливе значення для галицьких українців. Із цього приводу в часописі “Вісти з Запорожжя” зазначалося: “Які ж користи моральні? Ось вони: 1) Вперше у історії нашого відродження взагалі а з окрема в історії розвою нашої соколсько-січової організації українського народу під прапором С[окола]-Б[атька] побіч таких руханкових організацій з цілого світа, як англійська, французька, американська, чеська, російська і т. ін. 2) Френетичні оплески при появі нашого репрезентанта проф[есора] [Івана] Боберського підчас привітів в репрезентативнім домі, замітна увага, з якою вислухано промови нашого репрезентанта д-ра Мих[айла] Волошина на гробі Тірша і Фігнера і ноншалантна форма, з якою привітав посол Крамарж нашого репрезентанта посла д-ра Л[ьонгіна] Цегельського на банкеті – свідчили про незбитий факт признання Українцям як великому народови належного місця побіч таких народів як Французи,

²⁶ Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

²⁷ Там само.

²⁸ ЦДІАЛ України. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 154. – Арк. 29.

²⁹ *Гайдучок С.* Зв’язки галицьких Соколів з наддніпрянцями перед війною / С. Гайдучок // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. – Львів, 1937. – Липень–серпень. – Чис. 7–8. – С. 21.

³⁰ Там само. – С. 21–24; Передрук див.: *Гайдучок С.* Зв’язки галицьких Соколів з наддніпрянцями перед війною / С. Гайдучок // “Сокол-Батько”: спортивно-руханкове товариство у Львові. Альманах 1894–1994 / [упоряд. А. Благітка]. – Львів: Основа, 1996. – С. 95–100.

Англійці, Американці, Чехи, Росіяни і інші. 3) Ціла чеська преса поставила ясно справу, яка до недавня ще була для русофільських Чехів неясною: – хто ми є. “Ukrainci z Haliče” лунало з уст до уст як підчас привитання і супроводження нас з двірця, так і підчас походу. 4) Абстиненція Поляків з одного а наша участь з другого боку дала Чехам товчок інформувати ся ближше про відносини в Галичині а з окрема про справу українського університету. 5) Серед російських Соколів зорганізованих як державна інституція – найшли ми багато Українців закордонних з Києва, Харкова, Одеси, Полтави – з д-ром [Іваном] Луценком – і з ними провели не одну гарну хвилю на розговорах про організаційну працю. 6) А що найцікавіше, той факт, що ми були сьвідками незвичайного блямажу і компромітації наших галицьких кацапів. Замало їм було сего, що прилюдно здвиговий комітет ще перед здвигом заявив, що їх не просить – приїхати – але згідно з нашим жаданем їх не допущено між репрезентантів як таких, що не мають кого репрезентувати – а що найважнійше, що не лишень усі але навіть Росіяни зігнорували їх в так діймаючий спосіб, що на тім хиба лишень кацапи могли не пізнати ся, або се, не паленіючи зі сорому, знести. Треба було бачити Маркова та Янчевецкого, що блідли, зеленіли і синіли зі злости, бо вперве на славянським здвизі почули себе, що суть погноєм для личних амбіцій гр. Бобрінського. Компромітацію свою завдячити мусять кацапи нашій рішучій поставі на здвизі в Празі³¹.

Перебуваючи у час злету в Празі, Іван Боберський надіслав багатьом своїм знайомим, близьким, українським громадським діячам та організаціям поштової картки як пам’ятку про VI Всесокольський злет у Празі та участь українців Галичини та Наддніпрянщини в ньому. Зокрема, 28 червня адресований ним лист-вітання Степанові Гайдучку (не зважаючи на те, що він перебував разом із Іваном Боберським у Празі) зі словами: “Посилаю привіт на спомин поїздки до Праги”³²; 28 червня – українському гімнастичному товариству “Сокіл-Батько” у Львові з таким текстом: “Гаразд! В. В. В. В. [Все вперед! Всі враз! – А. С.]. Привіт з VI. здвигу всеслав. Є тут 35 люда в одностроях”³³; 2 липня Степанові Гайдучку зі словами: “Сердечно здоровлю!”³⁴; 2 липня поштівку (із зображенням української церкви в Празі) Олександру Тисовському з таким текстом: “Привіт з VI. Всеславянського здвигу в Празі шле Іван Боберський”³⁵. Іван Боберський також 1 липня на свою адресу у Львові (вул. Мохнацького, тепер – вул. М. Драгоманова) надіслав поштівку-нагадування про виготовлення світлин, на яких були зафіксовані наддніпрянці Микола Міхновський із Харкова та Іван Луценко з Одеси. Пізніше цей лист потрапив до приватного архіву Степана Гайдучка, де зберігається й досі³⁶. Після злету Іван Боберський на декілька днів поїхав до Відня. Звідти він також надсилав поштівки різним особам, пишучи про VI Всесокольський злет.

Отже, VI Всесокольський злет у Празі (український відповідник – здвиг, часом – олімпіада) та подібні національні форми в низці європейських країн стали символами національного єднання і демонстрації політичної згуртованості та сили поневолених

³¹ Чи варто було їхати до Праги? // Вісти з Запорожа. – 1912. – 31 липня. – С. 2–3.

³² Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

³³ ЦДІАЛ України. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 111. – Арк. 100–101.

³⁴ Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

³⁵ ЦДІАЛ України. – Ф. 410. – Оп. 1. – Спр. 55. – Арк. 11–11 зв.

³⁶ Приватний архів Степана Гайдучка (м. Львів).

народів. Участь у цьому та інших подібних заходах такого рівня давала можливість українцям – народів без держави – не лише представити українське сокольство, а й політично заманіфестувати себе Європі та Світові. Досвід, здобутий українськими соколами на VI Всесокольському злеті у Празі 1912 р., був використаний у майбутньому (тоді українські соколи не брали участі в спортивних змаганнях та показових виступах³⁷). Отже, завдяки заходам Івана Боберського (у 1920-х рр. проживав у Канаді, з 1932 р. – у Словенії), українські соколи брали участь у Всесокольських злетах, які проводила Чехословаччина у міжвоєнний період. Зокрема, українська сокольська делегація під проводом академіка Степана Смаль-Стоцького (тодішнього посла ЗУНР у Празі) взяла участь у VII Всесокольському злеті у Празі 1920 р.³⁸ Ця сторінка української історії вимагає окремих наукових студій.

Andrii Sova. The Participation of the Ukrainian Sokils in the VI All Sokils' meeting in Prague in 1912

The article is devoted to the VI All Sokils' meeting in Prague in 1912. The participation of the Ukrainian delegation from Galicia under the leadership of Ivan Boberskij due to the international standards in Prague is examined. The peculiarities of the meeting's organization and its passing are researched. The importance of the meeting for the development of the Ukrainian Sokils' movement is ascertained. The meeting is considered to be a symbol of the national unity, the political solidarity and the strength of the Ukrainian people.

Key words: Ivan Boberskij, Ukrainian community "Sokil", Sokils' movement, the VI-th All Sokils' meeting in Prague.

³⁷ *Боберський І.* Звіт Сокола-Батька за рік 1912 / І. Боберський, О. Гузар, М. Левицький, І. Панталюк, І. Федак, Е. Чесник, С. Винників // Вісти з Запорожа. Часопись руханкових, змагових, мандрівних і пожарних товариств (Львів). – 1913. – 28 лютого. – С. 6.

³⁸ *Наріжний С.* Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Част. 1. – С. 273.